

El control de l'individu a través dels nous mitjans informàtics

Informàtica i llibertat

¿Què s'ha de fer perquè el desenvolupament de la informàtica no atempti contra les llibertats i la democràcia? Tots estem fixats en múltiples bancs de dades: de la policia, antiterrorista, de la Seguretat Social, de les empreses... Tots són –si no se'ls controla– un perill per a l'individu.

La Sra V demana al seu banc un crèdit personal que no li és concedit. Dos anys més tard vol obrir un compte en un altre banc i no li ho permet. Llavors descobreix que figura en la llista d'emissors de xecs sense fons. Una acusació que, a més, és falsa. El Sr K va a un hotel de la costa francesa amb una amiga. Quan demana habitació, el conserge marx a consultar el Minitel. En tornar, li anuncia que l'hotel és ple, una cosa que és falsa. Com que l'aventura es repeteix diverses vegades, el Sr K s'inquieta i multiplica les investigacions per veure què passa. Descobreix aleshores que un sindicat d'hotellers de la Costa Blava fa servir el Minitel per tenir controlats els clients. El fitxer –de connota-

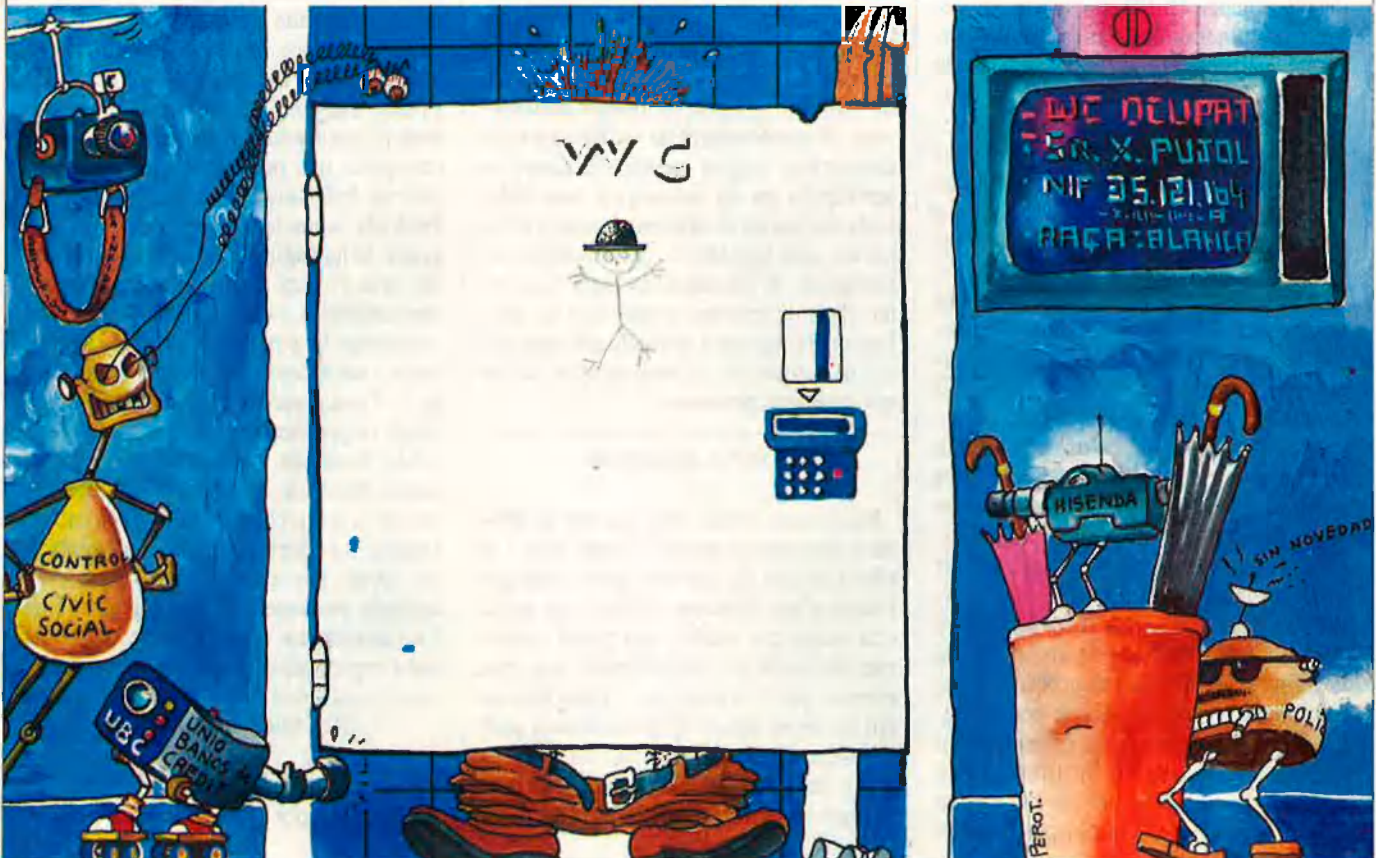
cions clarament racistes– inclòs el nom i cognom del client amb indicacions sobre la raça (negre, jueu) i la religió, a més de detalls privats que en el cas que ens ocupa és "es sol presentar sovint amb la Sra X, que no és la seva dona".

Són dos exemples de casos francesos sobre el tema que ens ocupa. De fet, si es considera com a bones les dades de la Comissió Nacional de la Informàtica i Llibertat, CNIL, són més de 200.000 les fitxes nominatives informatitzades i cada persona pot estar fixada unes 200 vegades: dades bancàries, seguretat social, empresa, permís de conduir, impostos, eleccions. A partir d'aquí es poden fer connexions, seguiments d'una persona o d'un grup de persones, explotació dels resultats dels sondejos, estadístiques,

operacions de *marketing*, etc. Amb això els riscos d'instauració d'un veritable control social són reals.

Un 97% de les gran empreses (de més de 500 treballadors) utilitzen la informàtica, el 84% de les mitjanes (d'entre 10 i 500 treballadors) i el 25% de les petites. El parc de microordinadors augmenta contínuament i la difusió informàtica es dona en tot el teixit social, no sols en mitjans professionals, sinó també en la vida familiar i l'escola.

Els fitxers, els censos i els sistemes de control de la població existeixen des d'èpoques antigues. Fa 2000 anys, un edicte de Cèsar August va ordenar un cens de tota la població de l'Imperi, i per això Maria i Josep es van traslladar a Betlem, on va nàixer Jesús. Amb la revolució in-

dustrial els fitxers es van multiplicar i fins a finals del segle XIX van ser tractats manualment. El 1840, Hollerith posà a punt la primera màquina electro-mecànica per fer l'onzè cens de la població nord-americana.

La mecanografia serà usada en la gestió de fitxers fins a finals dels anys 60. Però la memòria de la informàtica es molt més gran que els fitxers manuals o mecanografiats i s'abandonen aquests sistemes rudimentaris. La capacitat de la memòria i la rapidesa de tractament no han cessat d'augmentar i la tecnologia permet efectuar interconnexions, posades al dia freqüents, recopiades, i operacions de selecció i fusió. Tot això en el si d'una empresa, d'un estat o entre estats amb uns costos acceptables i en poc temps.

L'ús de mitjans informàtics facilita l'establiment de *profils* (caracteritzacions d'una persona o un grup amb ajut de criteris). Avui es parla de l'infant amb riscos, del client solvent, de l'apte per al servei militar. Es poden delimitar els contorns dels grups socials i intentar modificar les seves maneres de pensar i els seus comportaments. També es poden usar els mètodes de *profils* per seleccionar els candidats a un servei.

En el món del treball, permet un control estricte dels treballadors i dels seus desplaçaments. Hi ha un aspecte important: la vulnerabilitat dels sistemes informàtics (robatoris de fitxers amb banda magnètica) i l'accés a informacions confidencials per aquests mitjans. La vulnerabilitat porta a reforçar el control i seguretat dels centres informàtics i de les terminals. ¿Ens encaminen, doncs, cap a una societat amb un alt grau de vigilància?

La informació és important per prendre una decisió. L'estat, per recaptar impostos, té la necessitat de conèixer la domiciliació i devolucions de les persones. El legislador, per aprovar una llei, ha de saber quins són els interessos en joc i què en pensa l'opinió pública, del contingut de la llei. El cap d'una empresa ha d'estar al dia de les tendències de mercat. La informació també és important per influir sobre les maneres de pensar i el comportament dels grups. La informàtica es converteix així en l'eina de tractament de la informació. Els qui tenen els mitjans informàtics veuen que el seu poder augmenta enfront dels qui no estan tan ben equipats. Aquestes desigualtats poden manifestar-se en diferents nivells i entre l'estat i el ciutadà, l'administració i els

La implantació del NIF pot lesionar el dret a la intimitat.

RAFA GIL

administrats, la direcció de l'empresa i els treballadors o entre diferents estats.

La independència en matèria de la indústria dels ordinadors de bancs de dades (econòmics, científics, culturals) i de fluxes transfronterers és una qüestió vital per tot país que vulgui ser amo del futur. L'alt grau de tecnicitat de la informàtica i la complexitat de les organitzacions informatitzades poden ser factors de passivitat. El manteniment de les llibertats i la democràcia exigeix que els ciutadans intervinguin en els assumptes sota diferents formes en el moment en què són fetes les vies legislatives de la política informàtica i la informatització de la societat. Hem de tenir en compte que els professionals no tenen normalment una noció dels riscos de la manipulació de les informacions personals.

ALGUNS EXEMPLES

Ens podem trobar, així, que ets un abonat a una revista per a la tercera edat i et trobis un bon dia a la teva bústia amb publicitat d'una empresa d'articles de pesca o et truqui per telèfon una gentil senyoreta oferint-te un viatge a molt bon preu especial per a la gent gran. ¿Com han sabut les teves dades? El procediment amb què aquestes empreses s'han fet amb les teves dades particulars és senzill: mitjançant un contracte entre dues societats

comercials que tenen el mateix *blanc*. El consumidor passarà aleshores de l'estatus de client potencial al de client abans d'esdevenir potencial per a una altra empresa. Aquestes informacions solen contenir noms, cognoms i adreces i de vegades estan agrupades per edats.

Les empreses franceses tenen també accés als gran fitxers públics com els de France Telecom "Teleadresses", que comercialitza l'anuari d'acord amb la dada desitjada: una professió, el cognom de tots els habitants d'un carrer o un barri. Però els tentacles de les empreses són grans: hi ha hagut bancs acusats de donar els seus fitxers a empreses o societats immobiliàries i cada cop és més difícil controlar la sortida de dades, ja que molts bancs creen departaments de viatge o d'assegurances. Un altre problema afegit és per exemple que les societats de crèdit demanen informació sobre la situació financera dels seus clients; les fitxes de *scoring* calculen el capital risc de l'individu i donen preferència a l'estabilitat social. Per exemple, una dona jove acabada de casar, amb una primera feina i un apartament nou, té molts factors de risc i cap empresa creditícia no l'ajudarà.

UNA MICA D'HISTÒRIA

El concepte "informàtica i llibertat" va ser formulat per primera vegada pels ju-

Els fitxers, els censos i els sistemes de control de la població existeixen de molt antic.

ARXIU

ristes a finals de la dècada dels 60 a partir d'una noció de la protecció de la vida privada. Les dades sobre persones formen part de la seva vida privada i pertanyen a l'individu.

Hi ha, doncs, una sèrie de "nous drets", com el dret d'accés a la informàtica, dret de rectificació o d'oposar-se a la recollida de certes dades personals, de controlar-ne la difusió.

El Consell d'Europa i la OCDE (Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic, que agrupa els països més rics del món) van fer el 1970 les primeres reflexions en resposta a una necessitat econòmica i jurídica de regular la lliure circulació de dades. Es van endegar una sèrie de principis sobre la protecció de la vida privada enfront els bancs de dades privats.

A França, d'altra banda, es va instituir per llei el 1978 la Comissió Nacional d'Informàtica i Llibertats formada actualment per 17 personalitats del món jurídic, alts funcionaris, magistrats i dirigida per l'ex-director de *Le Monde*, Jacques Fauvet, que ha anat fent arribar informes anualment al president de la república i al Parlament sobre la situació del control informàtic.

La comissió ha pres mesures concretes sobre els mètodes de recollida de dades; ha prohibit i controlat l'enregistrament de dades i ha limitat la durada de con-

servació per tal de respectar el dret a la vida privada. La comissió proposa el control de sistemes obligant els creadors de models a donar a conèixer les dades que usa, autoritza qualsevol intent de fitxar la població i sotmet al govern totes les mesures per adaptar la protecció de les llibertats a l'evolució de les tècniques. A més, posa a disposició del públic la llista dels processaments de dades que es realitzen sobre ell.

L'ESTAT DE LA QÜESTIÓ

33.000 habitants de l'ex-RFA estan catalogats en l'Oficina Criminal Federal (BKA) de Wisbaden en un fitxer de mentalitats destinat a protegir la seguretat interior i amb indicacions personals. Amb la signatura gairebé secreta de la Convenció de Schengen entre cinc estats: França, Holanda, Bèlgica, Luxemburg i Alemanya, i la desaparició de les fronteres, qualsevol persona fitxada com a indesitjable en un dels països ho serà en tots els altres.

A Estraburg, d'altra banda, hi ha un fitxer anomenat Sistema d'Informació de Schengen que té 88.000 entrades i en el qual per figurar-hi només cal que se us trobi digne de ser vigilat. Tot això malgrat que el 1981 es va adoptar una Convenció per a la protecció de dades en el si del Consell d'Europa. Aquesta va en-

trar en vigor el 1985, després de la ratificació de cinc estats: Suècia, Espanya, França, Noruega i la RFA. Gran Bretanya va aprovar el text el 1987.

La situació de l'estat espanyol no és la millor. L'article 18 de la Constitució diu que "la llei limitarà l'ús de la informàtica per tal de garantir l'honor i la intimitat personal i familiar dels ciutadans i el ple exercici dels seus drets", però aquesta disposició necessita una llei orgànica d'accés que fins ara no existeix. Segons Julián Marcelo, director de la revista *Novatica* i coordinador en funcions de l'associació Comissió Informàtica i Llibertats, "per a solucionar el problema s'hauria de fer aquesta llei i crear un òrgan que controlés tant l'administració com les empreses privades. Per tal d'assolir-ho està constituint-se una coordinadora d'associacions per a la Comissió de Llibertats Informàtiques".

El defensor del poble pot ser una ajuda per als ciutadans. Però la implantació del NIF o altres fitxers poden lesionar el dret a la intimitat.

El més greu, però, segons Marcelo, és que l'estat espanyol ha signat lleis de vigències internacional que no s'apliquen. L'individu està totalment desemparat. Una situació que s'ha de solucionar d'alguna manera.

Núria Burguera